

אמר שמח בחור בילדותיך והלך בדרכי לבך ובטוב תהיה כי על כל אלה יביאך השופט במשפט : **{י} והסר כעס.** דברים המכעיסים את המקום : **והעבר רעה.** יצר הרע : **מבשרך.** שיהיה לך לב בשר : **והשחרת.** נערות שראש אדם שחור בימי עלומיו : **יג (א) וזכור את בוראך.** תמן תנינן עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים וכולי, וממקרא זה דרש וזכור את בוראך שתתן דין וחשבון לפניו, וזכור את בורך קברך מקום עפר רמה ותולעה, וזכור בארך באר שנבעת ממקירה היא טפה סרוחה של זרע ושל לובן : **ימי הרעה.** ימי הזקנה והחלשות :

קהלת פרק-יב

{ב} עד אשר לא תחשך השמש. אמרו רבותינו זו פדחת שהיא מאורה ומצהבת באדם בחור וכשמזקנת היא מעלת קמטין ואין מצהבת : **והאור.** זה החוטם שהוא תואר קלסתר פנים : **והירח.** זו נשמה שמאירה לאדם שכיון שניטלה הימנו אין לו מאור העינים : **והככבים.** אלו הלסתות רומני דאפי שקורין פומ"ליש של לחיים שמצהיבים : **ושבו העבים אחר הגשם.** תבוא כהיית המאור אחר דמעת הבכי מכמה צרות שעברו עליו : **{ג} שיזועו.** ירתיחו : **שומרי הבית.** אלו הצלעות והכסלים המגינים על כל חלל הגוף : **והתעותו.** יאחזה עוות שקורין קראנ"פ והתעותו אנקרופ"ירונט בלע"ז : **אנשי החיל.** אלו השוקים שנשען כל הגוף עליהם : **ובטלו הטוחנות.** אלו השיניים : **כי מעטו.** לעת זקנה רוב שיניו נושרות : **הרואות בארובות.** אלו העינים : **{ד} וסוגרו דלתים.** אלו נקביו : **בשפל קול הטחנה.** קול ריחים הטוחנים מאכל שבמעיו והוא הקורקבן והמסס : **ויקום לקול הצפור.** שאפילו קול צפור מנערתו משנתו משהזקין : **וישחו כל בנות השיר.** כל קולות של כלי השיר דומות עליו כשיחה ולפי פשוטו משמעו ישחו כמו ישפלו כל שרים ושרות יהיו שפלים בעיניו וכן ברזילי הגלעדי אמר לדוד (שמואל ב' יט) אם אשמע עוד בקול שרים ושרות : **{ה} גם מגבוה ייראו.** מגבשושיות ותלוליות שברחובות הוא דואג לצאת לשוק פן יכשל בהם : **והתחתים בדרך.** אימות וחתות הרבה בדרכים יש לו : **חתחתים.** לשון כפול הוא בתיבה כמו גלגלים קשקשים זלזלים : **וינאץ השקד.** לשון (שיר ז) הנצו הרמונים שהרי האל"ף לא נקראת בה אמרו רבותינו זו קליבוסת הנק"י בלעז שעצם הירך תקוע בה ובזקנותו בשרו כחוש והעצם בולט כמו נץ האילן שהוא בולט : **השקד.** אילן של שקדים כלומר שתקפוץ הזקנה עליו כשקד זה הממהר להנץ לפני כל האילנות : **ויסתבל החגב.** אלו העגבות שתהיו עגבותיו דומות עליו כסובל משא כבד : **ויסתבל.** אישד"רייד שורפיי"שין בלעז : **ותפר האביונה.** חמדת תאות נשים שאינו נזקק לנשים לתשמיש, אביונה תאווה כמו (דברים א) ולא אביתם (תהלים קיט) תאבתי לישועתך : **{ו} עד אשר לא.** ירתק חבל הכסף. זה **חוט השדרה** שהוא לבן ככסף ובמותו חסר מוחו ומתרוקן ויבש ומתעקש בתוך החליות ונעשה כשלשלת, ירתק לשון רתוקות כסף : **ותרוץ גולת הזהב.** זה האמה שהיתה מקלחת מים ונובעת כמעין כמו גולות עליות, ותרוץ לשון רציצה : **ותשבר כד על המבוע.** זה הכרס שהיא עבה ונבקעת במותו : **ונרוץ הגלגל אל הבור.** יתרוץ גלגל העין בתוך גומה ולפי פשוטו גלגל הדולין בהם מים מן הבור כך נדרש כל הענין במסכת שבת, ומדרש קינות פותרו כנגד כל ישראל וזכור את בוראך בימי בחורותיך בעוד שהבחורות שבכם קיימת, בעוד שהכהונה קיימת שנאמר (ישעיה מ) ובחר אותו מכל שבטי ישראל לי לכהן, בעוד שהלויה קיימת שנאמר (דברים יא) כי בו בחר ה' אלהיך מכל שבטיך, בעוד שמלכות בית דוד קיימת שנאמר (תהלים עח) ויבחר בדוד עבדו, בעוד שירושלם קיימת שנאמר בה (מלכים א יא) העיר אשר בחרתי בה, בעוד שבית הבחירה קיימת שנאמר בה (ד"ה ב טו) עתה בחרתי והקדשתי הבית הזה, בעוד שאתם קיימים שנאמר (דברים יד) ובך בחר ה' : **עד אשר לא יבואו ימי הרעה.** אלו ימי הגולה : **עד שלא תחשך השמש.** זו מלכות בית דוד שנאמר (תהלים פט) וכסאו כשמש נגדי : **והאור.** זו תורה שנאמר (משלי ו) כי נר מצוה ותורה אור : **והירח.** זו סנהדרין דתנן סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה : **והכוכבים.** אלו הרבנים שנאמר (דניאל יב) ומצדיקי הרבים ככוכבים : **ושבו העבים אחר הגשם.** צרה אחר צרה קשה, אתה מוצא בכל הנבואות הקשה שנתנבא עליהם ירמיה לא באו עליהם אלא לאחר חורבן הבית : **ביום שיזועו שומרי הבית.** אלו משמורת כהונה ולוייה : **והתעותו אנשי החיל.** אלו הכהנים שהם גבורים בכח אמר ר' אבא בר כהנא כ"ב אלף לויים הניף אהרן ביום אחד אמר ר' חנינא המוראה הזו דבר קל הוא והכהן זורקה יותר משלשים אמה : **ובטלו הטוחנות.** אלו המשניות הגדולות משנת ר' עקיבא ומשנת ר' חייא ומשנת בר קפרא : **וחשכו הרואות.** שישתכח הגמרא מן הלב : **וסוגרו דלתים בשוק.** כגון דלתי נחושתא בן אלנתן שהיו פתוחין לרווחה : **בשפל קול הטחנה.** ע"י שלא נתעסקו בתור' אמר ר' שמואל נמשלו ישראל לטחינת הריחים מה ריחים אינן בטילות לא ביום ולא בלילה אף כאן (יהושע א) והגית בו יומם ולילה : **ויקום לקול הצפור.** זה נבוכדנצר הרשע, אמר ר' לוי י"ח שנה היתה בת קול יוצאת

ומפוצצת בפלטין נבוכדנצר עבדא בישא זיל אחריב ביתיה דמרך דבני מרך לא שמעין ליה : **וישחו כל בנות השיר**. (ישעיה כד) בשיר לא ישתו יין : **גם מגבוה יראו**. מגבוה של עולם יתיירא וידאג לבו פן יעשה בו כאשר עשה בראשונים : **וחתחתים בדרך**. מתוך כך יבקש לו אותות ורמזים אם יצליח בדרך שילך כענין שנאמר (יחזקאל כא) כי עמד מלך בבל על אם הדרך לקסם קסם קלקל בחצים שאל בתרפים : **וינאץ השקד**. תצמח נבואת ירמיה שנאמר (ירמיה א) מקל שקד אני רואה אמר ר' אליעזר השקד הזה משעה שהוא מציץ עד גמר פירותיו כ"א יום כך מ"ז בתמוז עד ט' באב כ"א יום : **ויסתבל החגב**. זה צלמו של נבוכדנצר (דניאל ג) רומיה אמין שתין פותייה אמין שית ואם אין עוביו שש אינו יכול לעמוד ואת אמרת אוקמיה בבקעת דורא אמר רב ביבי מעמידין אותו ונופל מעמידין אותו ונופל עד שהביאו כל זהב שבירושלים ושפכו דימוס על רגליו לקיים מה שנאמר (יחזקאל ז) וזהבם לנדה ולמס יהיה : **ותפר האביונה**. זו זכות אבות תופר משענת אבות שלכי ויהיה אביונה מלשון אב : **כי הולך האדם**. ישראל שנקרא צאן אדם אתם : **אל בית עולמו**. מבבל באו לבבל חזרו תרח אבי אברהם מעבר הנהר היה : **וסבבו בשוק הסופדים**. גלות יכניה קדמה לגלות צדקיה י"א שנה כשהגלה נבוכדנצר את גלות צדקיהו בקולרין היו יוצאין גלות יכניה לקראת נבוכדנצר על כרחן עם שאר בני העיר לקלסו שהוא גבור ומצליח והיו רואין את השבויים ושואלין אותם איש על קרובו מה נעשה בו והיו משיבין אותן (ירמיה טו) אשר למות למות ואשר לשבי לשבי ואשר לחרב לחרב והיו מקלסין בידם אחת ובידם אחרת מספקין ומטפחין הספד על אחיהם ועל בניהם : **עד אשר לא ירתק חבל הכסף**. זו שלשלת יוחסין : **ותרוץ גולת הזהב**. אלו דברי תורה שנאמר (תהלים יט) הנחמדים מזהב : **ותשבר כד על המבוע**. כדו של ברוך בן נריה על מבועו של ירמיהו ששניהם גלו לבבל ופסקו מלימודם בעוני הדרך, תחלה גלו למצרים שהגלם יוחנן בן קרח וכשהחריב נבוכדנצר את מצרים הגלם לבבל : **ונרוץ הגלגל אל הבור**. זו בבל שהוא זוטו של עולם : **{ז} וישב העפר וגו'**. מבבל באו לבבל חזרו : **והרוח תשוב**. זו רוח הקדש שכיון שנסתלקה רוח הקדש גלו : **{ח} הבל הבלים**. אני רואה בעולם : **אמר הקהלת**. מי שבו קבוצת החכמה : **הבל הבלים**. כל מה שנברא בששת ימי בראשית : **{ט} ויותר שהיה קהלת חכם**. ויותר ממה שנכתב בספר זה היה קהלת חכם : **ואזן**. עשה אזניים לתורה כקופה זו שאין לה אזניים לאחוז בה ובא ועשה לה אזניים שתיקן עירובין לסייג שמירת שבת ותיקן נטילת ידים סייג לטהרה וגזר על השניות סייג לעריות : **{י} בקש קהלת**. נתן לבו וחזר על הדבר ומצאו : **דברי חפץ**. הלכה למשה מסיני : **וכתוב יושר**. זה תורה שבכתב והנביאים : **{יא} דברי חכמים**. שעשו סייג לתורה בגזירות להרחיק את האדם מן העבירה כגון אכילת קדשים עד השחר והם אמרו עד חצות וקריאת שמע דערבית כמו כן : **כדרבנות**. מה דרבן זה מכוון את הפרה לתלמיה כך דבריהם מכוונים את האדם לדרכי חיים : **וכמשמרות נטועים**. מה מסמר זה קבוע אף דבריהם קבועים ומה נטיעה פרה ורבה אף דבריהם פרים ורבים למצוא בהם טעם : **בעלי אסופות**. מסמרים שיש להם גולגולת אסופה וגסה גרו"סה בלע"ז כן פירשו דונש בן לברט : **נתנו מרועה אחד**. כל דבריהם דברי אלהים חיים הוא אמרן ורועה אחד נתן משה מפי הגבורה : **וכמשמרות**. כתוב בשי"ן שהתורה בעשרים וארבעה ספרים וכמנין משמרות כהונה ולויה : **{יב} ויותר מהמה בני הזהר**. ויותר מיושר דברי אמת דברים הכתובים בספרים הנזכרים למעלה : **בני הזהר**. לשמור דברי חכמים ואם תאמר אם יש בהם צורך למה לא נכתבו : **עשות ספרים הרבה אין קץ**. אם באנו לכתוב לא הספקנו : **ולהג הרבה יגיעת בשר**. ואם לתת לב לגירסא חבילות יותר ממה שאין הלב משיג יגיעה היא לבריות שאין להשיג ואל יאמר הואיל ולא אוכל לגמור המלאכה למה אתחיל, אך : **{יג} סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא**. מה שתוכל עשה ולבך לשמים : **ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם**. כי לדבר הזה נברא כל האדם : **{יד} כי את כל מעשה**. אשר אדם עושה, יביא האלהים במשפט, ולכך נקוד מעשה פתח והטעם למעלה לפי שאינו דבוק לשם : **על כל נעלם**. אפילו על השוגג : **אם טוב ואם רע**. אפילו נכשל במצוה כגון נותן צדקה לעני בפרהסיא : **סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא וגו' : חסל פירש"י קהלת :**